

Arhitekti smo najprej snovalci ideje, nato pa kreativni reševalci problemov do realizacije

Intervju z Mojco Gužič Trplan

Pogovarjala se je Irena Kirn

Mojca Gužič Trplan (1970) je bila rojena leta 1970 v Ljubljani. Po končani srednji naravoslovno-matematični šoli v Kopru se je leta 1989 vpisala na Fakulteto za arhitekturo v Ljubljani, kjer je leta 1997 diplomirala pri prof. Janezu Koželju. V naslednjih nekaj letih je delala v arhitekturnem biroju prof. Jurija Kobeta. Leta 2004 je skupaj s svojim življenjskim parterjem Gregorjem Trplanom ustanovila lastni arhitekturni biro, ki ga skupaj vodita še danes. Za svojo arhitekturno prakso je skupaj s partnerjem prejela že veliko nagrad na različnih arhitekturnih natečajih, prav tako sta leta 2018 prejela evropsko nagrado izbora Baunit Life Challenge za najboljši realiziran večstanovanjski objekt – Center starejših v Izoli.

© Gregor Trplan

Mojca, predani ste projektiranju in gradnji objektov vseh dimenzij. Pravite, da je projektiranje stavbe in snovanje ideje le prvi del, sledi izvedba oziroma gradbišče, ter da smo arhitekti vsakodnevno kreativni reševalci problemov. Opus vajinega biroja je obsežen.

V praksi vsakega arhitekta velja, da se, če pogledamo na primer dvajsetletni ustvarjalni cikel, dejansko realizira vsak osmi do deseti projekt, narejen na idejni ravni. Na začetku je realizacij manj, proti koncu seveda več. Izvedba je namreč odvisna od mnogih dejavnikov, na katere nimamo vpliva, lahko so politični, ekonomski, včasih tudi čisto osebne narave.

Dosežek je priti do konca projekta, do njegove realizacije.

In na neki način tudi umetnost. Umetnost ni le to, da narediš kakovosten idejni projekt. Pomembno je, da na poti od idejne zasnove prek različnih faz projekta do izvedbenih detajlov na koncu, pa seveda še na gradbišču, ostaneš zvest svoji prvotni ideji. Poiskati moraš načine, da se ideja res ohrani in da te različni dogodki in okoliščine, ki se ti zgodijo na poti, bodisi tehnični izzivi, sprememba programskih nalog, želje investitorjev, ekonomski razlogi, ne oddaljijo od osnovne zasnove projekta. Čeprav je včasih zelo težko. Na drugi strani pa moraš hkrati tudi vedeti, kdaj je treba narediti spremembo, korak v drugo smer – kadar je izbrana ideja neuresničljiva in kadar se okoliščine tako spremenijo, da jo moraš pozabiti in pogledati na svež način. Včasih prav spremenjena okoliščina, ki je bila zate sprva ovira, prispeva k boljši rešitvi – ali pa drugačni, ki je enakovredna prejšnji. Svež pogled na situacijo je lahko lažji z distance, časovne in prostorske, kakršno ustvari na primer odhod na dopust.

Kaj vas je pripeljalo do odločitve za študij arhitekture?

V otroštvu in v srednji šoli me je privlačila umetnost, v vseh oblikah, glasba, ples, veliko sem se ukvarjala s koreografijo in kasneje tudi z avtorskimi predstavami. Zanimal me je ustvarjalni vidik, pozicija človeških teles v prostoru in času.

Obiskovali pa ste srednjo naravoslovno-matematično šolo.

Tako je. Pravzaprav sta me zanimala oba pola – umetniški in matematično-tehnični. V moji družini se ni nihče ukvarjal z arhitekturo. Nasvet sem dobila na razgovoru v šoli, kjer so mi predlagali študij scenografije ali arhitekture. Je pa res, da sem se na arhitekturo vpisala brez kakega daljšega razmisleka o tem, saj sem se za ta študij odločila dejansko šele v četrtem letniku gimnazije, dolgo sem oklevala. Na koncu se mi je arhitektura zdela zelo kreativen poklic, ki dobro združuje umetnost in tehniko.

»Pomembno je, da na poti od idejne zasnove prek različnih faz projekta do izvedbenih detajlov na koncu, pa seveda še na gradbišču, ostaneš zvest svoji prvotni ideji.«

Koronarni klub Ljubljana

© Miran Kambič

Avtobusna postaja Velenje

© Miran Kambič

Kako je bilo po študiju?

Že proti koncu študija sem veliko delala v različnih birojih, ko me je pot zanesla v biro prof. Jurija Kobeta, kjer sem delala še tri leta po diplomi. Nato sva s partnerjem Gregorjem začela dobivati svoje prve projekte, enodružinske hiše, manjše prenovne interierjev in podobno. Tako sva počasi vzpostavila svojo prakso. Najprej sem sodelovala še z drugimi kolegicami in kolegi. Ko sem zanosila in sva dobila otroka, pa sva se odločila in ustanovila skupen biro in kasneje še podjetje. Takrat mi je bilo 34 let. To je bilo obdobje pred krizo leta 2008, ko sta bili projektiva in gradnja v vzponu, dela je bilo dovolj. Še pred krizo sva realizirala nekaj večjih projektov, tako da sva tudi v obdobju stagnacije imela dovolj dela.

Ste mama sina Filipa. Kako je materinstvo vplivalo na vaše delo?

Materinstvo načina najinega dela ni zelo spremenilo. Skupaj s partnerjem sva se spoprijela z novo situacijo. Seveda je na začetku skrb za biro prevzel Gregor, a ko je imel Filip štiri mesece, sem se že vrnila k 4-urnemu delovniku. Že prej pa sva doma vsak večer skupaj predebatirala probleme in jih reševala. Delo me veseli in zanima, vedno znova mi daje motivacijo, vseč mi je reševati izzive. No, včasih jih je mogoče malo preveč, teh izzivov (smeh). V veliko pomoč nama je bil tudi Gregorjev oče. Bil je res »super dedik«, ki si je želel čim več časa preživeti s Filipom. Priznam, da sem imela občasno tudi občutek krivde, da sem premalo časa z otrokom. Razpeta sem bila med delom in otrokom. Zato sem se, kadar je bilo na izbiro, da večer preživim z otrokom ali pa grem na kako otvoritev, strokovno druženje, večerno zabavo, vedno odločila v korist otroka.

Kaj je za vas ustvarjalnost in kaj arhitektura?

To je težko vprašanje, čeprav lahko rečemo, da smo v našem poklicu vsak dan znova ustvarjalni. To je lepota poklica, zaradi tega sem rada arhitektka. Z ustvarjalnim pristopom v arhitekturi lahko iz omejenih danosti ali iz problema »iztržiš« več, bolje odgovoriš na težave in tako ustvariš kakovostnejši in boljši prostor. Biti ustvarjalen je tudi to, da s tem, kar si ustvaril, presežeš dane okoliščine in dodaš novo vrednost.

Arhitektura mi pomeni kakovostno bivanje, nekaj lepega, kar nas vsak dan spremlja. Menim, da dobra arhitektura lahko vsakemu izboljša življenje – če hočemo ali ne, nam ga narekuje in določa. Vsak zid, ki ga je nekdo zarisal, vsaka vrata, ki jih je nekdo postavil, nas usmerjajo skozi življenje. Ravno zaradi tega v najinem biroju poskušamo delati res kakovostno arhitekturo. Tako prostorsko kot materialno zanimivo. Da s tem vplivamo in izboljšujemo kakovost bivanja vsakomur.

Imate morda kak nasvet nekomu, ki se še odloča za študij arhitekture?

Sledi svojim ciljem. Če si to res želiš, pojdi za tem. Ampak potrebne so tudi strast, volja in vztrajnost. Strast do projektive, vedoželjnost, to, da ti kakovostna arhitektura veliko pomeni.

In mladim arhitektkam na začetku kariere?

Pomembno se mi zdi povedati, da je med delom arhitekta in arhitekta projektanta bistvena razlika. Kot arhitekt lahko počneš marsikaj. Toda področje stroge projektive, to, da živiš od nje in nisi zraven še profesor ali publicist ali kaj drugega, ima svojo specifikko. Kako uspeti? Drugega recepta kot »delo in vztrajnost« ne poznam. Veliko dela. Sodelovati moraš tudi na natečajih. Priti moraš do realizacij. Seveda je veliko lažje, če izhajaš iz arhitekturne družine. A v najinih družinah nihče ni bil arhitekt ali gradbenik. Zato je treba biti pogumen, samozavesten, delati dobro in si s tem pridobiti novo delo. In ne vreči puške v koruzo, ko morda uspehi ne pridejo takoj. To je tek na dolge proge, še posebno če si moraš pot utreti sam. Arhitektura je način življenja. Ko sva bila z Gregorjem mlajša, sva vse konce tedna tako ali drugače preživela z arhitekturo, bodisi sva hodila na ekskurzije ali pa delala natečajne projekte. Natečaj je lahko tudi odličan instrument, kjer se arhitekt uri. Je najbolj izčiščena oblika prikazovanja arhitekturnih idej. Najbolj neobremenjena. Tu je investitor dokaj abstrakten, zgolj na papirju. Imaš projektno nalogo in vse do konca nihče ne vpliva na razvoj tvoje ideje. Projekt narediš in predstaviš, in potem je izbran ali pa ne.

Za mladega arhitekta pa je nagrada na natečaju lahko vstopnica na trg.

Lahko; danes je mogoče še težje, kot je bilo včasih. Pogosto je danes udeležba na natečaju pogojena s tem, da moraš imeti izvedene določene objekte. Pri nas je sicer to še dokaj odprto. Mogoča pa je udeležba na idejnih natečajih, tudi v tujini (npr. European za mlade arhitekte). Biti mora volja – in veliko, veliko, veliko dela. *Veliko*. Če hočeš narediti nekaj drugega, gre to vedno na račun tvojega osebnega prostega časa. *Vedno*. Žal pa je tako, da prva nagrada ne pomeni vedno tudi realizacije, to sem večkrat občutila na lastni koži, predvsem na začetku svoje poti.

Se vam zdi, da bi morala obstajati posebna podpora arhitektkam?

Tudi posebne nagrade za ženske?

Ženske se moramo postaviti ob bok moškim. Nisem prepričana, da so nagrade za ženske prava rešitev. Na neki način so to »tolažilne« nagrade. Arhitektura ni šport, kjer ženske in moški tekmujejo ločeno. Že samo ustanovitev posebne nagrade za ženske je lahko dvorezen meč. Pomembneje je,

»To je tek na dolge proge, še posebno če si moraš pot utreti sam. Arhitektura je način življenja.«

Center starejših Izola

© Miran Kambič

Medgeneracijski center Vezanine Bled

© Gregor Trplan

da se poskrbi, da so profesure, žirije in najrazličnejše komisije, tako za nagrade kot za natečaje, uravnotežene po spolu. Odločevalci naj bodo, kar zadeva spol, v normalnem razmerju.

Kakšno podporo bi morala stroka na začetku poklicne poti (in kasneje) ponuditi arhitektkam?

Ne samo arhitektkam, tudi mladim arhitektom. Fakulteta bi morala ponujati poklicno usposabljanje. Ko mlade arhitektke in arhitekti pridejo s fakultete, ne obvladajo samostojnega projektiranja. Nujno je, da fakulteta predaja teoretično znanje, razvijanje koncepta, toda absolutno premalo poudarka je na podajanju kakovostnih tehničnih znanj. Morda bi morala biti obvezna praksa v birojih daljša, vsaj šest mesecev, en mesec je premalo. In ti biroji bi morali imeti akreditacijo. Hkrati bi morala biti definirana obseg in vrsta del, tako bi vsak študent, preden bi diplomiral, sledil na primer vsaj enemu izvedbenemu projektu in bil večkrat na gradbišču. Nekateri študenti so že sami ozaveščeni in v času študija delajo. Nekateri se za to ne odločijo in so nato težje zaposljivi, čeprav so mlajši in z magisterijem. Je pa res, da je bila naša generacija vzgajana za to, da bomo po končanem študiju projektirali, nato pa so nas poti zanesle v različne smeri delovanja. Danes so mlade generacije že bolj ozaveščene glede tega, da arhitektura ni samo projektiva in da ti študij arhitekture da širino in možnosti, da lahko počneš marsikaj. Tako ne iščejo svojega mesta zgolj v projektivi, ki je težak in odgovoren poklic, ki zahteva popolno predanost. Pogovarjala sem se s projektanti iz drugih strok, strojniki, elektroinženirji, in bojimo se, da bo v prihodnosti to deficitaren poklic. Mladi arhitekti vse pogosteje odhajajo v inženiring, v tehnološko svetovanje, na ministrstva, upravne enote, tudi v gledališče, režijo.

Že včasih so rekli, da so lahko v eni generaciji študentov dva ali trije res dobri projektanti. To pomeni, da se morda po naravni poti vrača zlahtnost.

Zagotovo se moraš v življenju marsičemu odpovedati in marsikdaj izbrati ter biti res predan temu delu. Spomnim se, da so arhitektu Juriju Kobetu,

ko je imel ob svoji 50-letnici razstavo v DESSI, rekli: »No, zdaj pa nisi več mlad arhitekt.« Šele v tej starosti človek lahko razume, zakaj kriterij evropskega natečaja za mlade arhitekta European omogoča udeležbo do štiridesetega leta. Imeti moraš določeno kilometrino in nekatere stvari izkusiti ter biti potrpežljiv sam s seboj, da razviješ svoj pogled na svet in seveda s tem tudi pogled na arhitekturo.

Kakšna je vaša vizija prihodnosti?

Želim si, da bi vsi lahko živeli dostojno, v bivalnih pogojih, primernih za ljudi. Vedno me je zanimala socialna nota; arhitektura naj bo za ljudi. Ukvarjala sem se tudi s socialno gradnjo in gradnjo za starostnike in vedno razmišljala, kaj je tisti minimum, ki pripada posamezniku. Je to tistih nekaj kvadratnih metrov, ki ti jih dopušča normativ, da si tam lahko ustvariš svoj intimni prostor? Stanovati in bivati mora pomeniti več kot to. V vseh letih sodelovanja na natečajih in projektiranja za različne stanovanjske sklade sem znotraj omejenih pogojev vedno iskala najboljšo, najoptimalnejšo rešitev za bivanje večjega števila ljudi na majhnem prostoru. Zelo me navdušuje tudi, ko vidim, kako se arhitektura razvija v svetu, kako se prepleta z življenjem. Kako lahko z dobro arhitekturo in kompleksnim, dobro zasnovanim programom dejansko ustvarjamo prostor, ki človeka nagovarja h komunikaciji, druženju, radovednosti. Odličen primer je knjižnica v Oslu, kjer me je poleg same arhitekture navdušil koncept notranje ureditve in združevanja različnih vsebin, pa tudi to, da je knjižnica ob nedeljah odprta od osmih zjutraj do desetih zvečer. Ker ljudje hodijo v knjižnico, tam se srečujejo, se pogovarjajo in hkrati berejo, poslušajo glasbo. Ko vidiš ta prostor, kako živi, se zaveš, da arhitektura brez dvoma lahko definira tako družbo kot posameznika. Z dobro arhitekturo lahko dosežeš izboljšanje kakovosti bivanja.

Mojca, kaj vas sprošča?

Dobra glasba, knjige, potovanja in družina. Naš pes (smeh). In prijatelji.

»Ženske se moramo postaviti ob bok moškim. Nisem prepričana, da so nagrade za ženske prava rešitev. Na neki način so to 'tolažilne' nagrade. Arhitektura ni šport, kjer ženske in moški tekmujejo ločeno. Že samo ustanovitev posebne nagrade za ženske je lahko dvorezen meč. Pomembneje je, da se poskrbi, da so profesure, žirije in najrazličnejše komisije, tako za nagrade kot za natečaje, uravnotežene po spolu. Odločevalci naj bodo, kar zadeva spol, v normalnem razmerju.«